

På cykel i Vanda

Innehållsförteckning

På cykel i västra Vanda
På cykel i mellersta Vanda
På cykel i östra Vanda
Allemansrätten
Cykla tryggt!

1.4.2009

Vantaan kaupunki
Maankäyttö ja ympäristö
Ympäristökeskus
Pakkalankuja 5, 01510 Vantaa
sähköposti:
etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Text:

Jaakko Vähämäki,
Hanne Siikström

Översättning:

Kristin Westman,
Niklas Wenman

Ombrytning: Ritva-Leena Kujala
Pärbild : Sakari Manninen

Välkommen att bekanta dig med olika naturmål i Vanda

I denna guiden presenteras olika naturmål i Vanda: lundar, kärr och mossar, skogar, berg, forsar, fågelvatten och fjärilsängar. Också till arealen omfattande naturmål, där man kan ströva omkring vid sidan av sin cykeltur, har tagits med. Utöver naturmålen presenteras också en del kulturhistoriska mål som exempel på växelverkan mellan människan och naturen och på hur kulturen anpassat sig till naturmiljön. De flesta av naturmålen bjuder på upplevelser året om.

Målen i cykelguiden har valts i miljöer som ligger nära bostadsområden, men ingenting hindrar den som tycker om att cykla från att göra avstickare också till andra ställen för att bekanta sig med närmiljön på egen hand. I synnerhet i Sjöskog, Ripuby och Västra finns vidsträckt områden med fina naturmål, som inte har tagits med i denna guide.

De cykelrutter som guiden presenterar går både längs asfalterade cykelvägar samt de gatu- och vägavsnitt som fungerar som en del av cykelnätet och längs rut-

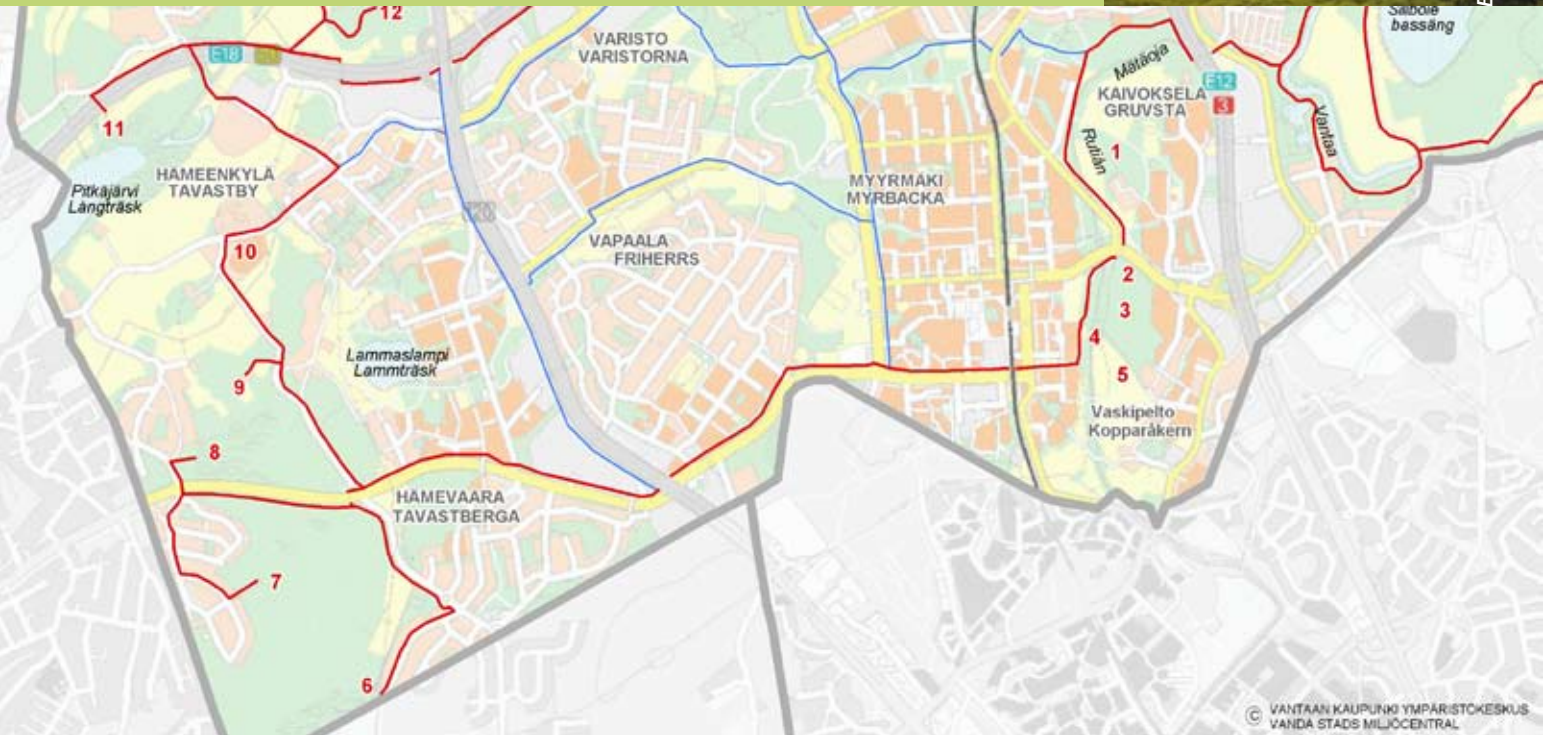
ter i skogen. Längs rutterna förekommer några trafik hinder (oftast en bom), som är avsedda att hindra motorfordonstrafik på området i fråga. Trafikhindren har märkts ut på kartorna i cykelguiden och man kan cykla eller leda cykeln förbi dem. Cykelrutterna kan inledas och avslutas var som helst och man kan åka i båda riktningarna. Man kan också välja att åka bara ett visst avsnitt eller följa hela ruten. Det regionala cykelnätets huvudnät har också märkts ut på kartan, med blått, för att underlätta planeringen av den egna cykelturen.

Cykelguidens uppgifter om de olika målen och om cykelrutterna har justerats och uppdaterats 2009. Guiden för cykelturer i Vandas natur erbjuder en mångfacetterad bild av Vandas närmiljö. Under turen lönar det sig att hålla ögon och öron öppna. I den urbant präglade naturen rör sig många djur och dessutom finns det många byggnader, unika träd och blommande växter som kan vara värda att bekanta sig med. Välkommen på en rundtur.

På cykel i västra Vanda

Bild: Jaakko Vähämäki

VIINIKKALA
VINIKBY

PIISPANKYLA
BISKOPSBÖLE

Vantaanjoen

Kehä III

19

MYLLYMAKI
KVARNBACKA

Vanda ä

16

17

Ring III

20

18

MARTINLAAKSO
MÄRTENS DAL

VANTAANLAAKSO
VANDADALEN

ASKISTO
ASKIS

Friimetsä
Friskogen

14

PETIKKO

Pikkujärvi
Lilträsk

13

12

VARISTO
VARISTORNA

Silvolan
tekojärvi

Sillböle
bassäng

11

HÄMEENKYLA
TAVASTBY

Pikkujärvi
Langträsk

10

VAPAALA
FRIHERRS

MYYRMAKI
MYRBACKA

Mäntöoja
KAIVOKSELA
GRUVSTA

Ruuhon

2

1 Sillböle gruvområde

Gruvsta är ett kulturhistoriskt värdefullt område. Här finns spår av gammal industri. I den skogklädda backen väster om det som idag är ett höghusområde, hittades järnmalmsfyndigheter redan 1744. En järngruva grundades på platsen och samma år började man bryta järnmalm, vilket man fortsatte med ända fram till 1866. Idag återstår 12 gruvschakt som ett minne från gruvverksamheten, av vilka det djupaste är det så kallad Linderska schaktet (51 meter), samt några smärre dagbrott. Gruvområdet har skyddats med stöd av lagen om fornminnen.

En antal historier är förknippade med gruvområdet, vilka har gett schaktens deras namn. Historien berättar att en ryttare vid varje fullmåne tar ett språng över bergmästarens jättelika gruvschakt. I Tjurgruvan har det åter fallit ner en ungtjur, och Fårgruvan tog livet av ett får som föll ner i den. På området finns också jungfrugruvan, på vars kant det berättas att en förskjuten ungmö ofta sitter försjunken i sina tankar.

2 En underfart för djur vid Kopparbergsvägen

Staden har byggt en passage för djur under Kopparbergsvägen som anges med ett trafikmärke. Det är närmast små däggdjur som har nytta av underfarten. Bland annat i Holland har man förverkligat samma idé, till exempel genom att anlägga gröna broar över vägarna. På dessa vidsträckta broar har planterats träd och buskar. För djuren i naturen fungerar dessa underfarter och broar som viktiga ekologiska förbindelser mellan olika större omfattande naturområden.

Påfågelläga på ängsvädd

Bild: Oula Salokannel

3 Rutiån

För cirka tretusen år sedan rann Vanda å ut via Rutiån, som går genom dalen. Vartefter som markytan långsamt höjts har Rutiåns bäckfåra småningom torkat ut, förvandlats till sankmark och vuxit igen. Gruvsta vattenreningsverk som var i bruk fram till 1960-talet har för sin del bidragit till att öka övergödningen.

I dag låter man vatten från Sillböle bassäng rinna ut i Rutiån för att höja vattenytan under tider när det råder torka. Å andra sidan har de omfattande asfaltområdena i anslutning till de bostadsområden som omger ån medfört kraftigare översvämningar vid hårt regn. Dessa har för sin del orsakat träddöd på de lägsta stälarna av strandområdena. Det är ändå naturligt med döda träd på översvämningssångar, ofta lever ett mycket mångsidigt bestånd av insekter och tickor på dessa. Artbeståndet kring Rutiån är också unikt och området har ett högt skyddsvärde. Arter som är beroende av murkna träd minskar dock snabbt och det är skäl att lämna kvar murkna träd överallt där det bara går, för att skydda den

naturliga mångfalden.

Rutiåns stränder kantas av frodiga och sankastarrängar och videsnår. På stränderna påträffas bland annat nickskära och kallgräs. De mest sällsynta växterna är myggblomster och vattensyra. På den mosse som ligger i den norra ändan av ån växer knottblomstret och växtplatsen har fredats som naturskyddsområde 2002.

I de lummiga videdungarna och gölarna längs Rutiån påträffas många olika djur. I buskagen sjunger bland annat sävsparvar, olika sångare, trastar, mesar samt bofinkar och lövsångare, som hör till de mest allmänna fågelarterna i Finland. Vid ån häckar den hotade mindre hackspetten, liksom ån häckarsångaren, busksångaren och gräshoppsångaren som alla ställer stora krav på livsmiljön hittat hit. I gölen kring bron kan man under sommaren se andhonor simma omkring med sina kullar. Vid solnedgången börjar näktergalarna att sjunga. De häckar ganska tätt längs Rutiån. Näktergalen och de andra nattsångarna skapar ett stämningsfullt ljudlandskap i området.

4 Stenåldersboplatsen i Jönsas

Av däggdjuren har man påträffat bland annat bisamråtta, mink, vattensork, hare och ekorre. Den mest betydande av de insekter som förekommer vid Rutiån är en sorts halvknäppare (*Hylocharis cruentatus*), en art som kräver särskilt skydd enligt naturskyddslagen. Tillsvidare har man inte hittat den någon annanstans än i Vanda. Arten lever på gamla och delvis murkna exemplar av jolster och svartvide.

Området kring Rutiån är intressant under alla tider på dygnet. Man kan lämna sin låsta cykel på ett lämpligt ställe och i lugn och ro vandra till fots på områdets stigar.

Andpar vid Rutiån

Bild: Oula Salokannel

I den västra delen av Rutiådalen ligger en av de mest fyndrika boplatserna från stenåldern i Finland. I jordlagren strax intill den moderna bebyggelsen har man lyckats gräva fram information om de tidigaste skedena i bosättningen av Vanda. Nästan alla sandbackar väster om Rutiån, som ligger 30-35 meter över havsytan av idag, har varit bebodda redan under förhistorisk tid. De äldsta boplatserna är från Suomusjärvikulturen, dvs. 5500 f.Kr., och den yngsta förhistoriska bosättningen kan förläggas till tiden kring vår tideräknings början.

Vid stenåldersboplatsen i Jönsas har man hittat till exempel bruksföremål, som yxor, mejslar och vackert dekorerat lergods. På området har man också hittat rikligt med fasta fornlämningar, bland annat 70 eldstäder från olika tider. Det mest betydande fyndet är ett gravfält med rödmyllegravar från Suomusjärvikulturen (8300-5000 f.Kr.) med 23 gravar. En av gravarna finns rekonstruerad i Myrbackahusets aula. I Jönsasbackens norra sluttning har man funnit

tecken på bosättning under snörke-
ramikkulturen (2500-2000 f.Kr.).

Kopparberget

Bild: Anna Ojala

5 Kopparbergets bergssluttning

Alldeles öster om Rutiådalen höjer sig bergssluttningen i Kopparberget. Kopparberget var ett strandberg vid en havsvik och vid Vanda å under forntiden, på bergets nedersta sluttningar har det hittats stenåldersbosättning. Numera är Kopparberget ett andningshål mitt i bebyggelsen och har bevarats i ett förvånansvärt naturligt tillstånd.

I den norra ändan av Kopparberget finns frodiga kärr längs Rutiån. Trädbeståndet består av bland annat gråal och klibbal. Markvegetationen utgörs av till exempel kråklöver, vattenklöver, kärviol och tranbär.

Högre upp på Kopparbergets sluttningar växer ståtliga granar samt lövskog. I murkna träd lever flera hotade eller sällsynta arter av tickor. Från broarna över Rutiån kan man se långt in i busksnären. Ställvis under klibballarna och videbuskarna växer det rikligt med vass och praktfulla svärds-liljor. Under videsnären breder stora och vidsträckta bestånd av missne ut sig.

6 Gubbmossen

Gubbmossen är en välbevarad liten mosse som fredats med stöd av naturvårdslagen 2003. Här finner man de vanligaste kärrväxterna och flera fjärilsarter, men för de egentliga myrfåglarna är mossen för liten, liksom Vandas övriga mossar. Exempelvis grönbenor, lungpipare och andra typiska myrarter kräver myrar på flera kvadratkilometer och med små vattensamlingar för att kunna trivas. Norr om själva mossområdet i Gubbmossen finns en sluttning med lundkaraktär, som också hör till det fredade området. Det finns också naturvärden öster om mossen, där den lokalt sett intressanta källarven växer i närheten av ett mindre vattenflöde.

7 Den ekologiska korridoren mellan Linnais och Tavastberga

Öster om Furumossen finns ett ungefär en kilometer brett skogsområde som sträcker sig i nord-sydlig riktning. Området utgör en av de viktigaste ekologiska korridorerna i huvudstadsregionen. Med ekologisk korridor menas en naturlig grönförbindelse mellan vidsträckt områden som har en rik fauna. Längs korridorerna kan djuren förflytta sig från ett område till ett annat eller breda ut sig över nya områden. Den ekologiska korridoren mellan Linnais och Tavastberga gör att djuren kan röra sig från de nordliga områdena i Tavastberga i riktning mot Alberga, Bredviken och södra Esbo. Via ett dylikt skogsområde kan olika djur vandra från ett område till ett annat. Räv, grävling, småvessla och många andra smådäggdjur kan via korridoren breda ut sig över områden där de inte tidigare funnits. Korridorområdet ger också fåglarna en möjlighet att breda ut sig i närheten av bebyggelse.

8 Furumossen

Furumossen ligger vid Råtorpsvägen. Mossen har tidigare utdikats, vilket har torkat ut den en aning. Trädbeståndet är mera högvuxet och torven torrare än på rismyrar i naturligt tillstånd. Tall är det dominerande trädslaget. Mossen karakteriseras av en rik risvegetation och täcks bland

annat av skvattram, odon, hjortron, blåbär, lingon, tranbär, ljung, rosling och tuvull. På mossen förekommer också vitmossa. Som en följd av att mossområdena blir allt torrare har också väggmossan ställvis ökat på området.

Bild: Oula Salokannel

9 Ekskogen i Tuomela

I Ekskogen i Tuomela kan man bekanta sig med ädla lövträd. I Vandas generalplan karakteriseras området som mycket viktigt med avseende på naturens mångfald och det fungerar som en del av den landskapsmässigt viktiga ekologiska korridoren mellan Furumossen och naturskyddsområdena i Soltorp. I området växer gamla ekar, lindar och lönnar. I buskskiktet kan du få syn på till exempel hassel medan fältskiktet domineras av bland annat vitsippa, liljekonvalj, skogsnäva, bergmynta och vårärt.

Till de fåglar som häckar i området hör bland annat nötkråka, kattuggla,

grönsångare, nötskrika och trädkrypare. Vid skymningen kan man också få se fladdermöss skymta mellan träden, till exempel mustaschfladdermusen. I lövträden på området lever också många betydelsefulla fjärilsarter, till exempel den stora och vackra sälgskimmerfjärilen. Den är en sällsynt och missgynnad dagfjärilsart som i Finland har påträffats regelbundet först från början av 1990-talet. Bland andra fjärilsarter kan nämnas vågbandat ordensfly, som också är en missgynnad art, och vinkelbandat ordensfly, som är en släkting till denna art.

10 De gamla ekarna vid Tuomelan koulu

De södra delarna av Vanda hör till den så kallade ekzonen, där eken tidigare varit ett betydligt allmännare trädslag än vad den är i dag. Fortfarande förekommer ekar i naturligt tillstånd, särskilt på frodiga växtplatser. Klimatuppvärmningen kommer i framtiden att öka ekens och andra ädla trädslags möjligheter att klara sig i finländska förhållanden.

Eken är ett populärt vårdträd och därför har gamla ekar bevarats i närheten av bebyggelse. Vid Tuomelan koulu finns flera värdefulla träd, till exempel stora ekar och granar som växer på gården. Här finns också ett mycket rikligt insektbestånd som är beroende av eken. Största delen utgörs av skalbaggar och nattfjärilar men bland dem finns också en vacker dagfjäril, nämligen eksnabbvingen.

11 Långträsk

I april-maj utgör den del av Långträsk som finns på Vandasidan en betydelsefull rast- och matplats för flyttande vadar- och andfåglar, liksom även under höstflyttningen i september-oktober. Åtminstone dessa tider lönar det sig att göra en avstickare till fågeltornet vid Långträsk. Till tornet kommer man från Nybyvägen via övergångsbron vid Ring III. På våren kan man få se hundratals andfåglar under en enda utfärd. I början av hösten rastar hägrar vid sjön och mot slutet av hösten sångsvanar. Den mest sällsynta fågelart som påträffats vid Långträsk är den vitögda dykanden. Den hotade mindre hackspetten häckar på området och livnär sig på larver som den hittar i murkna lövträd samt vintertid på insekter som övervintrar i vassvegetationen.

Bild: Oula Salokannel

Hasselbuskar i Tuomela

12 Kakolabacken

Kakolabacken har klassificerats som ett bergsområde med riksomfattande betydelse. På krönets klippor växer ett mycket representativt växtbestånd, till exempel kattfot, getrams och tjärblomster.

Kakolabackens skogar utgörs av kulturpåverkade skogar av blåbärstyp och lundartade skogar. I undervegetationen växer blåbär, harsyra, hallon, majbräken, örnbräken, skogsbräken och blåsippa. På området växer också enstaka ekar och de nedre sluttningarna pryds av hasselbuskar.

På det högsta stället på Kakolabacken, ungefär 59 meter ovanför havet, finns ett 9000 år gammalt stenröse som uppkommit under det skede då Östersjön var Ancylussjön. Röset fredades 1988 med stöd av lagen om naturskydd. På Kakolabacken har man 1992 också fredat fem små enehagar av lokalt intresse.

Man kommer lätt med cykel till detta intressanta område längs den väg som leder till basstationens mast.

13 Lillträsk

Lillträsk är en värdefull våtmark för fåglar. Här och på de omgivande åkarrarna fanns en gång i tiderna en "riklig sjö". För att få mera odlingsmark i området sänkte man vattennivån på sjön. Hela området kunde dock inte torrläggas, med den påföljd att det uppstod ett frodigt våtmarksområde. Lillträskets areal är 20 hektar, den fria vattenytan är mycket liten. Sjön omges av vidsträckt gamla betesmarker samt av örtkärrlandskap och sankar vide- och björkbuskage som växer nästan överallt.

Lillträsk har ett mycket rikligt och varierande bestånd av våtmarksfågelarter. Av andfåglarna häckar här bland annat gräsand, bläsand, krickand, årta, vigg och skedand. Av rarlarna har sothöna, småfläckig sumphöna, vattenrall och rörhöna påträffats på området. Om somrarna kan man höra den utrotningshotade kornknarren knarra vid dikeskanten i den södra delen av våtmarksområdet. Brun kärrhök och lärkfalk häckar också på området.

Hermanskärin kalliot

14 Bergen i Petikonmäki och Hermanskärinkallio

Från bergen Petikonmäki och Hermanskärinkallio kan man varje år se många rovfåglar i häckningstid. Bergen Petikonmäki och Hermanskärinkallio erbjuder fina observationsplatser för den som vill följa med fåglarnas flyttningsrörelser under våren och hösten.

I Petikko finns häckningsplatser för rovfåglar också på den södra sidan av backen i Hårik. Här häckar ormråk och bivråk.

Ett ställe som också är ytterst betydelsefullt med tanke på fågelbeståndet är det närbelägna bergområdet norr om Karhusuo, där nattskärren, som är hotad i hela landet, och den lokalt sett intressanta dubbeltrasten förekommer.

Bild: Oula Salokannel

15 Lunden i Bymossa

Alldeles intill vägen och i sluttningen som vetter mot åkrarna i väster ligger Bymossalunden som är ett mångsidigt område med hassellundar. I den norra ändan av området växer kraftiga björkar och granar. I buskskiktet växer det i allmänhet hassel, skogstry, tibast, lind, olvon och lönnplantor. Undervegetationen består av rätt vanliga lundarter, till exempel vit-sippa, ängsfråken och harsyra, men bland dessa växer också mera sällsynta arter, till exempel skogsbingeln, som har en ganska stor utbredning. På åkerkanterna söder om lunden växer storklockan som klassificerats som hotad på riksnivå.

Vitsvanshjortarna har övervintrat här, tack vare den foderhäck som satts ut. Lunden har ett artrikt fågelbestånd. Bymossalunden (13,5 ha) ägs av Vanda stad och fredades 1994 med stöd av lagen om naturskydd. Den ingår också i det riksfattande lundskyddsprogrammet och är en del av det Natura 2000 -nätverk som omfattar hela EU-området.

16 Långhagen

Långhagen utgörs som namnet antyder av gamla hagmarker och ett småskaligt jordbrukslandskap med vackra skogsdungar. På området förekommer ännu sällsynta ängsväxter, särskilt i randzonen mellan åker och skog, där det växer backnejlika, liten blåklocka, gulsporre, prästkrage och johannesört. På området finns också en mindre förekomst av bergmynta.

Långhagens gamla kulturlandskapsområde är en del av ett relativt orört skogsområde. Dyliga omfattande enhetliga skogsområden behövs för att djuren fritt skall kunna röra på sig och föröka sig. På området trivs med andra ord en ganska omväxlande fauna. Man kan stöta på bland annat räv, småvessla, hermelin, mårhund, igelkott, älg, vitsvanshjort, samt den hotade flygekorren lite längre bort på naturskyddsområdet i Västra.

Ännu för tio år sedan förekom flygekorren ganska rikligt i de nordvästliga delarna av Vanda, men har sedan dess minskat kraftigt i skogarna, som avverkats och glesats ut av förödande stormar. I de skogar som ägs av

staden, och i mån av möjlighet också på andra ställen i Vanda, har man alldeles under de senaste åren börjat skydda hotade arters livsmiljöer. Avsikten är att hindra artbeståndet på stadens naturområden från att utarmas, genom att bevara det nätverk av biotoper där de hotade arterna har sin livsmiljö i ett tillräckligt livskraftigt skick.

Bland de fåglar som förekommer i Långhagen kan nämnas de vanligaste invånarna i en granskog, till exempel mesar och trastar. Andra förekommande arter är järpe, orre, trädkryp, rödhake, bofink, kungsfågel, samt gransångaren som upptagits på listan över hotade arter. Rovfågeln trivs också på området. Bivråken häckar alldeles i närheten av friluftslederna medan duvhöken och sparvhöken häckar litet längre bort.

Långhagen

17 Spricklinje i berggrunden

På denna plats löper en sprickbildning från sydväst till nordost genom södra Finlands berggrund. Förkastningslinjen kan ses alltifrån kusten i Porkkala ända till trakten av Lahtis. Förkastningslinjen framträder i terrängen som klippbranter och kedjor av sjöar. Ofta följer lands- och järnvägarna botten på sprickdalen där det är lätt att komma fram. På detta område, i botten av sprickdalen, ligger Långträsk och Lilträsk. En bit norrut gör Vanda å en sväng för att följa spricklinjen vid Vandaforsen, och ännu längre norrut finns Tusby å och Tusby träsk som en fortsättning på den nordost-sydvästliga linjen.

I skogen en bit längre fram längs vägen om man följer åkerkanten, löper en vacker bäckdal. I den norra ändan av den växer ett tätt hägg- och albuskage, under vilket lundvegetationen breder ut sig: kirskål, älggräs, hallon, harsyra, skogsbräken, skogsfräken, blåsippan, liljekonvalj, vårärt och vitsippa. Intill bäcken, nära åkerkanten, växer dessutom ståtliga haselbuskar.

18 Veckalbacken

Veckalbacken är ett gammalt upplagringsområde för överskottsjord, där det uppstått ängsvegetation efter att upplagringen upphört. Denna ängsvegetation erbjuder livsmöjligheter också för sällsynta biologiska arter. Vid Veckalbacken förekommer bland annat torvflyet, en fjärilsart som är utrotningshotad i hela landet. Arten trivs på öppna ängslika sluttningar. Områdets övriga insekter är också värdefulla, bland dem ingår många hotade fjärils- och skalbaggsarter.

Veckalbackens ängsvegetation har uppstått på området innan det invaderades av buskar och träd. Målet med parkskötseln är att hålla området öppet till stora delar också i fortsättningen. I huvudstadsregionen har många av de icke odlingsbara markerna, dvs. ruderatområdena, en ersättande funktion för växterna och djuren i stället för de gassiga och öppna livsmiljöer som inte längre finns. Arterna är ändå inte helt de samma som på svedjemarker eller de öppna livsmiljöer som uppkommer genom lantbruket. Bland väx-

terna finns många trädgårdsarter och ogräs.

På backen häckar fåglar som trivs på öppna marker, till exempel lärkor och ängspiplärkor samt en sällsynt art som den mindre strandpiparen, en liten vadarart som anpassat sig till livsmiljöer skapade av människan.

I sankmarken mellan Veckalbacken och fabriksområdet, där det växer högvuxen vide, trivs huvudstadsregionens mest koncentrerade bestånd av näktergal. Av andra fågelarter i området kan nämnas flodsångare och svarthätta.

Lövsångare

Bild: Jaakko Vähämäki

19 Lundartad moskog

Terrängen på den södra sidan av vägen består av lundartad moskog. Bland lövträden i skogen, som är av harsyra-blåbärstyp, växer enstaka granar. Buskskiktet består, förutom av trädplantor och skott, också av bland annat sälg. Sälgen är en viktig näringsväxt för många biologiska arter. Dessutom fungerar dess stam som växtunderlag för flera lav- och tickarter.

I frodiga områden kan buskskiktet också hysa tibast, skogstry, röda och svarta vinbär. Risvegetationen består av välvuxna lingon och blåbär. Förekomsten av växtarter med örtstam är riklig. På området växer bland annat piprör, kruståtel, bergsslok, fingerstarr och värfryle. Bland de örtartade arterna kan nämnas ekbräken, ekorrbar, stenbär, harsyra, skogskovall, björkpyrola och gullris. Karakteristiska växter för området är också nattviol, blåsipppa, vitsippa, skogsviol, smultron, skogsnäva och skelört. Huvudarterna i mosstället utgörs av hus- och väggmossa.

20 Vandaforsen

Vandaforsen är ett gammalt, kulturhistoriskt värdefullt område, där den gamla landsvägen mellan Åbo och Viborg korsade Oxvägen från Helsingfors till Tavastland. Forsområdet med omgivande byar är en del av den större landskapshelheten, Vanda ådal. Ända sedan medeltiden har det funnits kvarnbyggnader vid forsen, och under 1800-talet började man utvinna kraft ur forsen för industriella ändamål.

På den södra stranden är strandvegetationen rätt så orörd. Under de stora granarna växer al, hägg, brakved och druvfläder. På strandängarna trivs bland annat vasstarr, älgört, skogssäv, kabbeleka, svärdsliilja, ängsruta, brännässla och majbräken. På udden växer det rikligt med lönn, som i synnerhet på hösten ger färg åt landskapet. Förutom fläder har också andra kulturväxter, till exempel trädgårdsnattviol, den sällsynta nässelklockan och såpnejlika i tiderna spritt sig till området.

De små svartvita fåglarna som dyker i det isfria vattnet vintertid är strömstarrar som tillbringa sin vinter

här i "södern". Till sommaren flyttar de norrut till fjällbäckar i Sverige och Norge. Under försommaren flyger drillsnäppan lågt över vattnet och sädesärlan trippar på stigen och vippar på sin stjärt. Vid solnedgången börjar näktergalen sjunga ljudligt. Sommartid kan du vid åstranden höra till

exempel bastardnäktergalen, törnsångaren, rödstjärten och rosenfinnen. Forsen har under de senaste åren satts i skick så att den lämpar sig för ädelfisk. Forsens dammläggning har också reparerats och en stig har anlagts runt forsen.

Vandaforsen

Bild: Seppo Niira

På cykel i mellersta Vanda

Kartanonkoski

Vantaan-
portti
Vanda porten
Balansvägen

Dickursbyvägen

Pyrolavägen

Sandbacka

Veromaki
Skattbacka

E18

Övitsbövägen

22

24

23

PAKKALA
BACKAS

Kartanon-
koski

HELSINGIN
PIT. KIRKONKYLA

27

HELSINGE
KYRKÖBY

Kyrkovägen

26

Kera vartaji

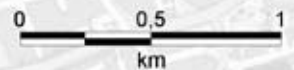
Kervo ö

Tamistövägen

25

TAMMISTO
ROSENDAL

Vanda ö

21 Långforsen

Långforsen med sina urskogslika skogar hör till Vandas ursprungliga ånatur. I ån finns ett forsavsnitt på ungefär en kilometer som till största delen är isfritt också under vintern. Ån kantas på båda sidorna av gammal granskog och ställvis av vackra strandlundar.

Landskapet förändras kraftigt med årstiderna, liksom under olika tider på dygnet. Besök gärna platsen till exempel under hösten i dess färgprakt eller under våren och sommaren då vegetationen är lummig. Forsen och strandskogen framträder alltså lite olika.

Områdets ståtliga trädbestånd består av mäktiga granar som är upp till 120 år gamla. Särskilt i lunden i den södra ändan av området växer bland annat hassel, olvon, måbär, blå- och vitsippor, bergsslok och ekorrbär. I bäckkrökarna frodas ståtliga exemplar av strutbräken och andra ormbunkar. Lonicera och brakved är viktiga näringsväxter för flera mätarfjärilsarter.

I de fuktigare lundarna i den östra delen av Långforsen växer det också hultbräken, vänderot och springkorn. På stranden ligger större stenar, mellan vilka det växer rikligt med kabbeleka, tuvor med vasstarr samt

älggräs. För området typiska arter är också svalört, smultronklöver, strandveronika, ängsruta, svärdsillja, lundarv och majbräken.

I de gamla träden längs åns stränder lever rikligt med olika insekter, som utgör föda för till exempel hackspettar och småfåglar. Fågelbeståndet är också mycket tätt på området. Näktergal, svarthätta och härmsångare häckar årligen här. I grandungarna på slutningen sjunger lundsångaren, en häckningsart som förekommer oregelbundet och mera sällan. Strömstarna som på vintern dyker på de ställen där vattnet strömmar fritt är på sin flyttningsresa i söder. Deras häckningsplatser ligger i de skandinaviska fjällområdena.

På Långforsens område finns också mycket stora myrstackar, som det tagit årtionden för myrsamhällena att bygga.

Långforsens viktigaste strandområden fredades redan 1983 med stöd av naturvårdslagen på bägge sidor om ån. Dessutom fredade Vanda stad en cirka 4,5 hektar stor strandlund väster om Långforsens bro år

2007. För att trädbeståndet och undervegetationen skall kunna växa till sig har man gallrat den planterade grandungen som hör till naturskyddsområdet i enlighet med den vårdplan som godkänts för området. Ången under kraftledningen vårdas som öppen fjärilsång. Häggarna har man låtit stå kvar, eftersom de utgör en viktig näringskälla för många fjärils- och fågelarter.

Utöver Långforsens naturskyddsområde kan man också gärna bekanta sig med de naturskyddsområden som ligger på Helsingfors sida, dvs. Tomtbacka urskogsområde, Nackböle arboretum och Grotensfors. Alla dessa områden bildar tillsammans med Rosendal ett lokalt nät av skyddsområden, vilket som helhet är viktigare för mångfalden i naturen än något av dessa områden för sig. På dessa skyddsområden lever lokala artsamhällen av insekter och andra organismer i symbios och bildar ett slags nätverk, som med större sannolikhet bevaras, även om någon enskild art tillfälligt skulle försvinna från något enstaka område.

Långforsen

22 Den historiska Kungsvägen

Här följer Övitsbölevägen samma sträckning som Kungsvägen, den gamla vägen mellan Åbo och Viborg, har gjort i hundratals år. Enligt uppgifter om rågränserna uppkom vägen senast vid övergången mellan 1300- och 1400-talet, den förenade det svenska rikets västra och östra delar med varandra. Vägen började i Oslo och gick via Stockholm och Mariehamn och över skärgården till Åbo. Från Åbo fortsatte vägen genom kustområdena i Egentliga Finland, Nyland och Kymmenedalen och ända till Viborg och S:t Petersburg.

På Vanda ås strandfält längs Kungsvägen har man hittat flera boplatser från stenåldern. I åkrarna har man hittat stenyxor, skärvor av lerkrukor, ben från fångst djur och andra stenåldersföremål. På den tiden fungerade Vanda å som en förbindelseväg till havet, där man fiskade och fångade säl. I de omgivande skogarna jagade man.

Lantbruksområdet är också beaktansvärt. Om våarna färgas åkrarna vackert gröna av brodden. Midsommartid ger också rybsen, som

blommar i gult, färg åt landskapet. Den mogna böljande säden och de färggranna lövträden är karakteristiska höstfärger i landskapet. Häggarna längs Skrakabäckens är också en vacker syn i blomningstid. I bäcken har man ibland kunnat få syn på någon av de uttrar som bor vid Vanda ås övre lopp och som därifrån vandrar långa vägar, ända till dessa trakter.

Backas gård

23 Backas gård

I skuggan av stora lövträd och omgiven av en trädgård står Backas gårds huvudbyggnad. Byggnadens stomme blev färdig år 1818 och flygelbyggnaden några årtionden senare, 1844. Ekonomibygnaderna intill gården är en viktig del i Backas kulturlandskap. Svinhuset och ladugården är från 1920-talet, liksom arbetarbostäderna.

24 Herrgårdsforsen

Alldeles i närheten av Backas ligger Herrgårdsforsen, stadsdelen Backas trädgårdsstad. Herrgårdsforsens område bildar en räckta av vackra stadsrum: öppna platser, gator, gårdar och parker. Husens uttryck och formspråk är avskalat, men stämmer överens med platsens historia. Man kunde säga att nuet och det förflutna möts helt naturligt i Herrgårdsforsen.

Illeparken i centrum av Herrgårdsforsen är också väl värd ett besök.

25 Naturskyddsområdet i Rosendal

Skogsbacken i Rosendal höjer sig över åkrar och bebyggelse. Ekdungen fredades 1946 med stöd av naturvårdslagen. Stadens miljöcentral sköter området i enlighet med den skötsel- och dispositionsplan som godkänts av den regionala miljöcentralen. På området har det byggts stigar, spänger, rastplatser och andra konstruktioner som anger hur vi skall röra oss i och bekanta oss med naturen.

I dag finns det rikligt med ekar i de mellersta och västra delarna av skogsbacken. Trädbeståndet är en blandning av björk, hägg, rönn, lönn och gråal. Ställvis växer det mycket tätt med höga hasselbuskar. I buskskiktet växer olvонbuskar och måbär samt ek- och lönnplantor. I undervegetationen förekommer arter som växer i torra lundar, till exempel vit-sippa, ekorrhör, harsyra, blåsippa, hässlebrodd och vårärt.

Eckbacken har vackra och frodiga bergsångar, där det bland annat växer kärleksört, kattfot, tjärblomster, getrams och styvmorsviol.

I Rosendal har man hittat fyra arter av tickor som är sällsynta och hotade i södra Finland: ullticka, svavelticka, oxtungsvamp och korkmussling. Arterna är bundna till eken och särskilt korkmusslingen är en beaktansvärd art.

De mest betydelsefulla biologiska arterna i Rosendal med tanke på naturskyddet är vid sidan av tickorna de insekter som är beroende av eken. Särskilt två arter som hör till gruppen småfjärilar och som är fåtaliga i Finland, nämligen glanssolvecklare och buskstjärnblomkapselmal, vilka nästan uteslutande förekommer i Rosendal, är det värt att lägga märke till. Dessutom finns det i Rosendal flera sällsynta måtarfjärils- och nattflyarter som endast förekommer i södra Finland.

Fjärilsarter som förekommer rikligt är till exempel grönt ekfly, poppelbuskfly och buskfly. Varje år hittar många vandrande eller oregelbundet förekommande fjärilsarter också till Rosendal. Bland de mest sällsynta kan nämnas körsbärsfuksen, som hör till de stora nässeljärilarna, vilken

år 2000 hittades på en av ängarna i området.

Åren 1987 och 2001 har man genom kartläggning i detalj undersökt vilka fåglar som häckar i Rosendal. Den mest betydande förändringen under denna tidsperiod bestod i att den mindre hackspetten dök upp i häckningsbeståndet. I övrigt hade artbeståndet och fågeltätheten bibehållits förvånansvärt likartat under denna 10-årsperiod.

Amatörornitologerna i huvudstadsregionen gör regelbundet utflykter till naturskyddsområdet i Rosendal. Man har lagt märke till att området efter vandringsåren utgjort ett populärt vinterrevir för hackspettar. Flera vitryggiga hackspettar och någon enstaka tretåig hackspett uppehöll sig där under 1990-talet. Spillkråkan och den större hackspetten hör till de fasta invånarna på området. Av de sydliga arterna har man påträffat bland annat stenknäck och härm-sångare på området.

Att Rosendalsområdet ligger avskilt och är litet gör att många av de fågelarter som är vanliga på stora

skogsområden, som järpe, talltita, trädkrypore och järnsparv inte heller förekommer här, fastän området i övrigt erbjuder en lämplig häckningsmiljö. Trots detta är fågeltätheten stor (787 par/km²) och för bofinkens del rentav rekordhög (213 par/km²). Den genomsnittliga fågeltätheten i de finländska ekonomiskogarna är betydligt lägre.

Hundar och katter måste hållas kopplade på naturskyddsområdet i Rosendal. Man får inte heller cykla, utan cykeln måste lämnas i någon av de cykelställningar som finns på området under besöket.

Bild: Oula Salokannel

26 Kyrkobyforsen

Kyrkobyforsen är en av många forsar i Kervo å. Den röda stockvarnen vid stranden av forsen byggdes 1898. Det första belägget om en bykvarn i sambruk på denna plats härstammar dock redan från 1586. En fisktrappa har byggts i kvarnforsen, så att fiskarna kan stiga upp till åns övre lopp.

På stranden vid Kyrkobyforsen växer en tät djungel av alar, björkar och viden. Här trivs många fågelarter, till exempel sävsparv, trädgårdsångare, törnsångare, och rosenfink. Under sommarkvällar kan man få höra näktergalens sång överrösta forsens dån.

Bymiljö i Helsinge kyrkoby

27 Helsinge kyrkoby

De tidigaste skedena i Helsinge kyrkobys historia går tillbaka till 1100-1200-talen, då Vanda fick sina första fasta invånare. De var kolonister som kom från moderlandet Sverige, huvudsakligen från Hälsingland, och slog sig ner i östra Vanda. Svenskarna som vandrat norrut längs Kervo å fann då en lugn vik på nuvarande Helsinge kyrkobys område. De nya invånarna bosatte sig på en flack kulle, där ån kröker sig och utvidgar sig till ett lugnvatten. Den frodiga ådalen röjdes till bördiga åkrar.

Helsinge kyrkoby växte, blomstrade och etablerade sin ställning som

det största centrumet i hela mellersta Nyland. Inte ens Helsingfors stad som grundades 1550 kunde till att börja med rubba denna ställning. Efter ett par århundraden utropades Helsingfors till storfurstendömet huvudstad och nya trafikformer kom att utvecklas. Tåtorterna utmed järnvägen växte fram och Helsinge kyrkoby föll i skymundan. Socknens, senare kommunens och stadens centrum ändrades, först fungerade Malm som centrum, men senare övertogs denna roll av Dickursby.

Bystråket med sina gamla byggnader, granhäckar och träd ger än i dag

en uppfattning om en traditionell och tät bymiljö. Området har som helhet klassificerats som ett mål med riksomfattande värde.

Stenkyrkan Helsinge kyrka S:t Lars står på sin ursprungliga plats i utkanten av byn. Kyrkan började byggas på 1480-talet och invigdes 1494. Dess vägg- och valvkonstruktioner är således från medeltiden, sin övriga utformning har kyrkan fått efter den brand som härjade 1893.

Ett halvt dussin hus har bevarats på sina ursprungliga platser runt kyrkan. De äldsta byggnaderna är från början av 1700-talet, medan största delen är från början av 1800-talet. Den nuvarande prästgården, som byggdes 1897, har ritats av Theodor Höijer. Prästgården stod antagligen på samma plats redan på 1500-talet. Den omges av en park som planterades i mitten av 1800-talet. I parken, liksom också på andra ställen i området kring kyrkan, finns ett vackert trädbestånd: stora ekar, lönnar, granar, lindar och askar.

Bild: Jaakko Vähämäki

På cykel i östra Vanda

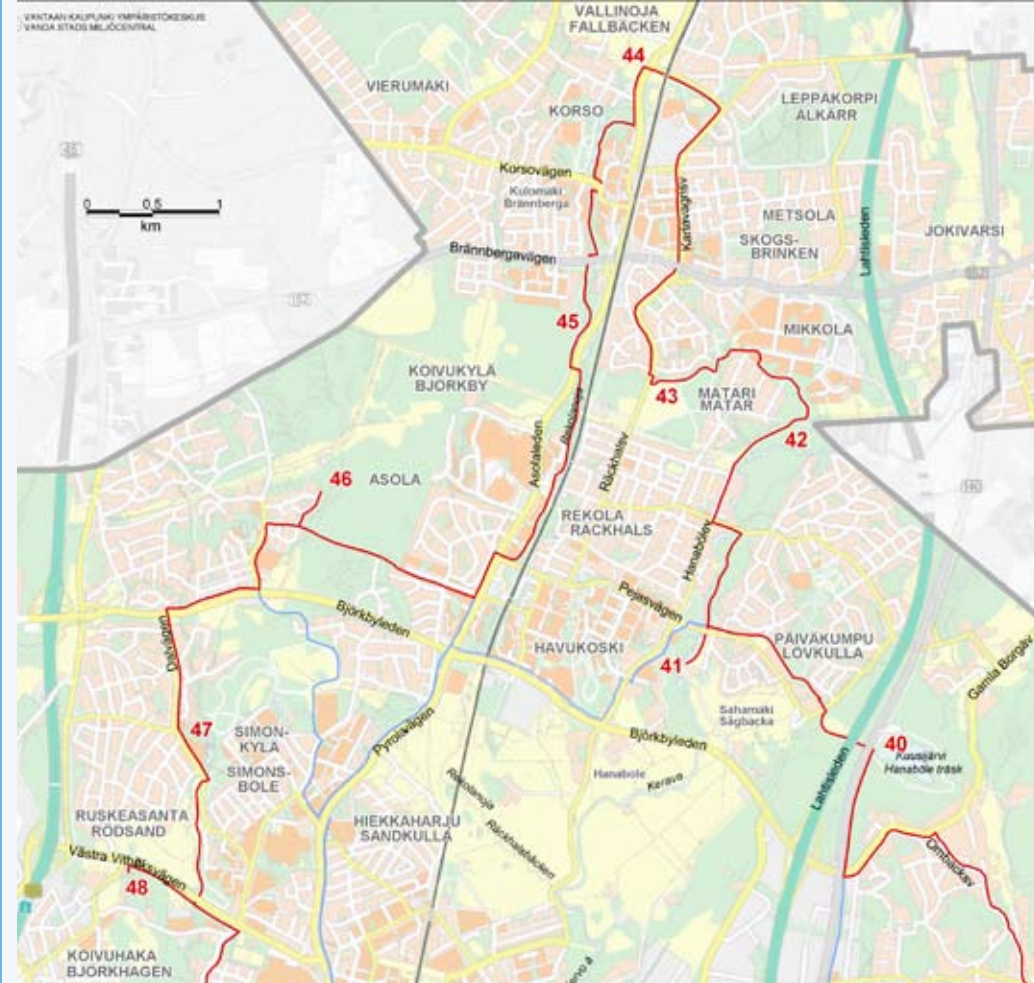

Bild: Vantaan kaupungin kuvapankki

28 Haxböle stenbro

Den kulturhistoriskt värdefulla stenbron i Haxböle byggdes 1897. I tiderna gick landsvägen mellan Åbo och Viborg, dvs. Kungsvägen, över stenbron vid Kervo å. Brogrunden utgörs av en stocktimra. Den vackra bron är slagen av kilstenar i granit, mellanrummet mellan locket och valvet sammanbinds dock delvis av block i natursten. Under sommarkvällar kan man få se fladdermöss flyga omkring i omgivningen kring bron.

29 Stenkullabacken

Tvåhundrafemtio meter från stenbron över Kervo å och i riktning mot Haxböle, norr om Dickursbyvägen, ligger Stenkullabacken. I området växer och lever många värdefulla växtarter. I växtbeståndet förekommer bland annat gaffelbräken och växter typiska för bergsängar, till exempel styvmorsviol, tjärblomster, ljung och bergssyra. Vid planeringen av markanvändningen strävar staden enligt sin nuvarande policy efter att bevara dylika platser av lokal betydelse, också om de är små, eftersom staden inte skulle uppnå någon större ekonomisk vinning av att bebygga dem; platserna är däremot till stor nytta för naturens mångfald och för trivseln om de förblir obebyggda.

30 Håkansböle gård

I dag är Håkansböle gård i Vanda stads ägo, gården och gårdsmiljön samt det omgivande åkerlandskapet är en del av Sottungsbydalens kulturhistoriska miljö av riksomfattande betydelse. Herrgårdens stomlägenhet är från 1600-talet men området har varit uppodlat redan på 1500-talet.

Håkansböle gårds nuvarande huvudbyggnad representerar jugendstilen och byggdes i början av 1900-talet. I närheten av gården, på bäckstranden, ligger en gammal stockbyggnad, det så kallat mutterhuset. Byggnaden var ursprungligen ett lusthus i nyklassisk stil, som uppfördes 1775 för att hedra Sveriges konung Gustav III:s besök i Finland. I dag fungerar lusthuset som bostadshus. På gårdens område finns också andra byggnader som byggts under olika tidsperioder.

Herrgårdsparken planterades på 1780-talet. Parken har fått sin nuvarande utformning under en lång tid och flera ägare. Parkens nuvarande utseende härstammar från början av 1900-talet. Parkområdet består av omfattande gräsmattor med

parkgångar och av gamla ädelträd, som till exempel ek- och lindalléer, björkar och askar. På området finns också buskar och blommor. År 2008 började Vanda stad iståndsätta herrgårdsparken. Iståndsättningsarbetena pågår fram till 2010 och syftar till att återställa parkområdet i dess forna glans.

Utöver de kulturhistoriska värdena är herrgårdsområdet också av stor betydelse för naturens mångfald. I herrgårdsekarna finns till exempel en vacker, och i Finland relativt sällsynt dagfjäril, nämligen eksnabbvingen. I de frodiga buskagen på området trivs dessutom flera fågelarter, bland annat sångare, härmsångaren, buskskvättan, såvsparven och näktergalen. Spillkråkan brukar också hacka i parkens gamla träd och i sommarkvälls dunklet kan man få se mustaschfladdermusen ljudlöst flyga omkring.

Håkansböle gård

31 Ormgranar i Gjutan

I Gjutan lönar det sig att ta en titt på den ovanliga och fredade ormgranen. Den är en mutation av en vanlig finländsk gran, vars grenar inte förgrenar sig på ett normalt sätt. Granarna växer i en lummig blandskog, där det förekommer rikligt med ekplantor.

Vidskogsskötsel i Gjutan har man försökt värna om områdets natur- och landskapsvärden samt gynna lövträden. Av de stora träden har man endast avlägsnat de granar som skuggar ekarna eller murkna träd som är farliga för dem som rör sig på området. Trots det har

man lämnat kvar rikligt med murkna träd, både stående och fallna, eftersom många hotade moss-, lav-, tick- och insektsarter är beroende av dessa.

Stora fågelholkar för skogsduvor har placerats ut på området. Skogsduvsbeståndet i Gjutan är mycket tätt. Arten känns igen på att den är liten till storleken och inte har något vitt mönster på vingarna och halsen, som den större ringduvan. Skogsduvan skiljer sig åter från tamduvan, dvs. stadsduvan, genom att den är enfärgat grå. På tamduvan är åtminstone övergumpen i allmänhet vit. I de mindre holkarna på området häckar dessutom flera mesarter och svartvit flugsnappare.

Alldeles fram till de senaste åren har bivråken, ormvråken och duvhöken häckat i området, men i takt med urbaniseringens framfart har dessa dagrovfåglar småningom trängts undan. Ändå kan man, i synnerhet på sensommaren och hösten, under flyttningstid få se till och med flera olika dagrovfågelarter kretsa över landskapet.

32 Kormängsbäcken

Väster om Håkansböle gård går Kormängsbäcken i vackra meanderslingor. Kormängsbäcken har på grund av sina naturvärden anslutits till Vandas områden märkta med beteckningen luo, dvs. områden som är särskilt viktiga för den biologiska mångfalden.

Naturen vid Kormängsbäcken är rätt så orörd. Strax intill Håkansböle gård vid bäcken växer ekar, lönnar och lindar samt ståtliga granar och björkar. Längs bäcken växer det också almar, ett par pichtagranar och en storvuxen silverpil. Undervegetationen består åter av vanligt högväxt gräs. Vid skogsåsen växer häggbuskage och undervegetationen är lundartad.

Längs Kormängsbäcken påträffas också mera krävande växt- och djurarter, till exempel bäckveronikan som i klassificeringen av hotade arter har angetts som missgynnad. Området är också livsmiljö för mindre hackspetten, som har klassificerats som sårbar i hela landet, och dessutom har en del fladdermusarter påträffats här.

33 Kyrkberget

Kyrkberget som ligger norr om Sottungsbyvägen är en vacker bergsbacke som på sin högsta punkt höjer sig 52 meter över havsytan. Kyrkberget har definierats som ett lokalt värdefullt bergsområde i Nyland. På området växer bland annat tibast, blåsippor, gullpudra, förvildad humle, olvon och smultron. I det skogsklädda bergsområdet lever också fjärilsarten tunnvingemätaren, som är lokalt utrotningshotad i Vanda. På åkerområdet väster om backen och längs bäcken har man påträffat intressanta dagfjärilar, som plommonsnabbvingen, och sporrblåvingen som i samband med sin vandring 2000 börjat trivas i denna miljö.

Bild: Jaakko Vähämäki

Bild: Jaakko Vähämäki

34 Flatberget

Från ändan av Långängsvägen kommer man längs en stig upp till Flatbergets skogsklädda bergsområde som höjer sig ca 60 meter över havsytan. Flatberget har fredats med stöd av naturvårdslagen 2002.

På Flatbergets krön är terrängen öppen och jämn. Marken är täckt med lavar, de gamla martallar som finns här växer glest. I den södra ändan av området växer ståtliga, över fyra meter höga pelarener. Där kan man också hitta små bestånd av kattfot och tjärblomster. Sänkorna mellan bergen har delvis försumpats. Det torra lavtäcket på bergskrönet skadas lätt, så det är önskvärt att man håller sig på stigen.

Bergskrönet omges av en kraftig skog av blåbärstyp med granar och björkar, i vars buskskikt de mest framträdande plantorna utgörs av rönn och asp. I fåltskiktet frodas blåbärsbuskarna. I skogen växer också en orkidéart, nattviolen, som blivit alltmer sällsynt i huvudstadsregionen. På Flatbergets nordvästra sluttning finns en lummig lund, där tibasten, harsyran och blåsippan trivs. På den

nordostliga delen av berget finns en liten naturlig rismyr.

Fågelbeståndet vid Flatberget domineras av hållbyggare och representerar väl beståndet i de orörda bergskogarna i södra Finland. Exempelvis talltitan och tofsmesen trivs i området. I kantskogen häckar dessutom duvhöken.

Flatberget har också en intressant geologi, då det på bergsområdets sluttningar finns många ovanligt stora flyttblock.

35 Högberget

På andra sidan åkrarna höjer sig Högbergets (74,6 meter) ståtliga bergssluttning. Istiden har i tiderna slipat ner sluttningens granitvägg. På Högbergets krön kan man också se undra ståtliga rundhällar som slipats av inlandsisen. Bergskrönet var en ö redan på yoldiahavets tid, dvs. för ca 10 000 år sedan. I dag är höjdskillnaden i förhållande till åkern bredvid ca 50 meter.

Från bergskrönet går det bra att betrakta det bördiga landskapet i Sottungsbydalen, eller de flyttfåglar som flyger över byn. Också i fråga om de häckande fåglarna finns det mycket att observera, eftersom det häckar rikligt med skogsarter, som skogsduva, sparvhök, lundsångare, större hackspett och spillkråka i den backlund som omger berget. I dessa frodiga berglundar växer bland annat gråal, hägg och olvon.

Högbergets bergskrön täcks av mossor och lavar, men på berget växer ställvis också berggven, kärleksört, tjärblomster, vårspärgel och enar. Nordväst om Högberget ligger en bergskulle, vars ängsvegetation, till exempel kattfot, antyder att man en gång i tiden använt bergsområdet för skogsbete. På Högbergets lindor trivs många dagfjärilar, till exempel guld- och blåvinge.

Högbergets mångsidiga område med bergsskog (35 ha) har fredats med stöd av naturskyddslagen 2006. Man kan också bekanta sig med området genom att promenera längs Kalkbrukets naturstig.

Flatberget

Bild: Oula Salokannel

36 Kullobacka

Kullobacka är en av de kulturhistoriskt värdefulla gårdsgруппerna i Sottungsby. Den gamla vägen löper tvärs över gården, så att ekonomibyggnaderna ligger på båda sidorna om vägen. Den rödmyllade huvudbyggnaden byggdes 1799 och utvidgades 1905. Då fick den också sin nuvarande fasad i jugendstil.

Vanda var tidigare en lantbruksdominerad kommun. I dag finns Vandas mest omfattande lantbruksområden i Sjöskog-Ripuby i västra Vanda och här i Sottungsby, där det ännu finns gamla kulturlandskap med välskötta och bördiga åkrar.

37 Byaområdet i Sottungsby

Sottungsby gamla by hör till huvudstadsregionens äldsta och Vandas bäst bevarade bysamhällen. Byns åkrar ligger i den smala dalsänkan och gårdarnas byggnader på kullarna i dalens mitt. Gårdarna i Sottungsby, vägnätet, bäcken och det omgivande odlingsområdet utgör ett enhetligt och ytterst välbevarat kulturlandskap av riksomfattande betydelse.

De tidigaste uppgifterna om byn härstammar från 1300-talet. Det äldsta byggnadsbeståndet härstammar huvudsakligen från 1700–1800-talen. Byaområdets byggnadsbestånd som omfattar hus från olika tider ger också en bra bild av ändringarna i byggnadssättet från 1700-talet ända fram till 1900-talet.

De äldsta gårdsgруппerna i Sottungsby är Nygård, med en huvudbyggnad från 1750-talet samt Nygårds, där huvudbyggnadens stomme också är från 1700-talet. Kullobackas huvudbyggnad härstammar också från slutet av 1700-talet. Av de övriga byggnaderna kan nämnas Kuppis gulmålade huvudbyggnad vid Tallkullavägen, väster om bäcken och

högt uppe på en kulle omgiven av odlingar. Huvudbyggnaden byggdes på 1850-talet, men på gårdstunet finns två loftbodnar i rödmylla från 1700-talet. Andra gårdar som klassificerats som kulturhistoriskt värdefulla är Bisa och Uusitalo.

På åkrarna väster om Kuppis hus har det funnits en stenåldersboplats, där man hittat bland annat en stenåldersmejsel.

Sottungsby

Bild: Jaakko Vähämäki

38 Kalkbrotten i Sottungsby

I korsningen av Ugnsstigen, på den västra sidan av vägen kan man bekanta sig med lämningar av äldre tiders industri, eftersom det finns en kalkgruva och kalkbrännugnar på området. Kalkbrytningen inleddes förmodligen redan i början på 1800-talet, för man vet att gruvdriften var i gång ännu vid sekelskiftet mellan 1800- och 1900-talet. På gruvområdet brändes kalk till jordförbättringsämne. Numera är området med kalkgruvor ett utmärkt exempel på en sällsynt och försvinnande kulturmiljö. Området är skyddat med stöd av lagen om fornminnen.

Tack vare den kalkrika jordmånen är växtligheten på området mycket frodig. Miljön kring kalkgruvan, dvs. Bisa skogsområde omfattar varierande och brant sluttande små berg samt lundsluttningar. På bergssluttningen finns vackra bergsängar, där det bland annat växer vackert blommande tjärblomster, stenbräken, träjon och stensöta, vars jordstam har en sötaktig smak. På bergens fuktiga och lundartade nedre sluttningar växer åter blåsippor, vårärt och tibast.

I det bergiga området kan det flyga upp en orre eller järpe som skräms på flykten. Du kan också få höra gransångaren, bofinken och trädgårdssångaren sjunga. Ovan åkrarna kan det sväva en bivräk, ormräk eller duvhök.

De historiska kalkbrotten och områdets naturvärden kan man också bekanta sig med genom att gå längs Kalkbrukets naturstig som har märkts ut.

Bild: Jaakko Vähämäki

39 Fjärilsängen i Sottungsby

I de norra delarna av Sottungsby, i ändan av Kalkugnsvägen har man under sommaren utmärkta möjligheter att bekanta sig med ett stort antal olika fjärilsarter. Dalsänkan med gläntan där gasröret går i slutet av vägen har kommit att bli en viktig livsmiljö för bland annat många fjärilsarter. Dyliska så kallat ersättande livsmiljöer som är viktiga för olika växt- och djurarter uppkommer i stadsområdena som ett resultat av människans verksamhet när de naturliga livsområdena för de biologiska arterna minskar. Exempelvis just denna öppna livsmiljö, som uppkommit där gasröret är draget representerar en sådan torr och solstekt livsmiljö som flera växt- och djurarter är beroende av. Också denna plats hotar dock att förslutas och växa igen, för att åter förvandlas till skog.

I området trivs till exempel ett stort antal mätar- och dagfjärilar, som man under vackra högsommardagar på en kort stund kan få se flyga omkring i hundratal. Bland dessa kan det ibland förekomma arter som är sällsynta i Vanda och som har invandrat längre ifrån.

40 Hanaböle träsk

Hanaböle träsk är ett friluftsområde som ägs av Vanda stad. Området var tidigare fredat med stöd av lagen om naturskydd, men på grund av det stora behovet av friluftsliv upphävdes fredningen i slutet av 1960-talet. Vandas viktigaste simstrand finns vid Hanaböle träsk. Dessutom erbjuder den mångsidiga terrängen i omgivningarna kring sjön goda utflyktsmöjligheter.

Utöver sitt rekreationsvärde har Hanaböle träsk med sina närområden också stor betydelse för naturens mångfald, eftersom området erbjuder en omväxlande livsmiljö för många växt- och djurarter. Exempelvis kantas bäcken vid sjöns nordöstra del av vacker bäckvegetation och ett vackert klibbalskärr. Väster och sydväst om sjön finns en kärrkant, där det i vitmossan växer vattenklöver, sjöfräken, kråklöver, dystarr och flaskstarr samt kärrbräken som är ovanlig i Vanda.

41 Hanaböleforsen

Hanaböleforsen, dvs. Myllykoski, hör landskapsmässigt ihop med Hanaböle by, som är en av de historiskt sett betydelsefulla byområdena i Vanda. Centrala element för byahelheten, till exempel de odlade åkrarna, gårdsgrupperna med alla byggnader, vägarna och det gamla kvarnområdet är fortfarande intakta. I forsen har det funnits en kvarn ända sedan slutet av 1500-talet. Det finns ännu rester kvar av de gamla kvarnkonstruktionerna. Hanaböleforsens område har istånd-satts för rekreationsbruk och en ny bro har byggts över ån.

Sottungsby

42 Matarforsen

Matarforsen är ett vackert forsavsnitt i Kervo å. På dess norra strand växer en tät och högvuxen granskog av harsyra-ekorrbarstyp, som längre norrut övergår i lövskog. Ställvis på området är trädbeståndet mycket grovt och ger ett intryck av orörd skog.

Åstranden kantas av häggbuskage. I området växer vasstarr, kabbe-

leka, älgört, skogsviol, svalört, skogs-näva, buskstjärnblomma, skogspipa, hässlebrodd, renfana, svärdslija och slidstarr.

I lugnvattnen intill forskanten häckar andfåglar och på stranden olika fåglar som håller till i buskvegetation, bland annat trädgårdssångaren. I omgivningarna kring Matarforsen förekommer också den utrotningssho-

tade mindre hackspetten, som man med god tur kan få se hacka i döda strandträd. Den nöjer sig med små alar fulla med larver samt andra lövträd, till skillnad från övriga hackspettar som söker sin näring i ofta mycket gamla och stora träd.

På Matarforsens område löper en ekologisk korridor som är viktig för naturen. Termen ekologisk korridor avser en så naturlig grönförbindelse som möjligt mellan till exempel två naturområden som avskiljs från varandra av bebyggelse eller någon annan bebyggd miljö. Matarforsens ekologiska korridor möjliggör en naturlig passage för djuren från skogsområdena kring flygfältet och Brännberga i väst till de vida skogsområdena i Sibbo storskog. Den ekologiska korridoren bildar tillsammans med de hotade arternas biotoper och andra naturmiljöer ett nätverk, som det med tanke på naturens mångfald är viktigt att bevara när staden byggs.

Bild: Pentti Turunen

43 Istida spår i Matar

På skogsområdet i Matar är flera av spåren från istiden särskilt tydliga. I de mellersta delarna av området finns en liten och brant rundhäll som går i nordostlig-sydvästlig riktning och har räfflor och sprickor av olika slag som ett tecken på isens framfart. Man kan också se den branta läsidan i berget, där det samlats rikligt med lösa stenblock. På bergets topp förekommer också räfflor och sprickor av olika slag som ett tecken på isens framfart.

På området förekommer dessutom två typer av moränbildningar som istiden lämnat efter sig, drumliner och de Geer-moräner. Drumlinerna har bildats inne i inlandsisen av osorterad bottenmorän och framträder som några meter höga moränansamlingar som följer isens rörelse i sydostlig-nordvästlig riktning. Oftast har de en bergskärna i den nordvästliga ändan, och de innehåller allt från lerhaltiga jordar till större stenblock. De Geer-moränera är åter randmoräner och har uppstått framför isranden och sträcker sig med andra ord i nordostlig-sydvästlig riktning. Ma-

terialet i dessa består i allmänhet av mera sorterad morän, till och med av sand.

Under Östersjöns olika havsskedan har de istida moränbildningarna översköljts kraftigt. Lösa jordarter har spolats bort och stora stenblock blivit kvar på drumlinernas och randmoränernas åsar. I den mittersta delen av Matars skogsområde finns sju stora flyttblock, eller så kallat jättekast. I det nordostliga hörnet, under den nuvarande kraftlinjen, har det bildats en relativt stor grotta.

Enligt gammal tradition förknippas flyttblockens uppkomst med jättar. Flyttblocken skulle ha uppkommit då jätten i iiska har kastat stenar omkring sig. Därför finns stenarna också på sådana ställen där de inte kunnat lösgöras från något närbeläget berg.

I verkligheten har flyttblocken uppstått under istiden då stora flyttblock bröts loss ur berggrunden och transporterades iväg med isen. När glaciären smälte lossnade stora isberg vid havsstranden. De stenblock som suttit fast i botten på eller inne i isber-

gen forslades ut i havet när vindarna och havsströmmarna förde med sig de smältande isbergen. Stenblocken kunde lösgöras från isen redan ute på

havet eller först när isbergen strandade vid den kust och de öar som då fanns och stenblocken blev kvar när isen smälte.

Matar

Bild: Oula Salokannel

44 Räckhalsbäcken

Räckhalsbäcken strömmar genom Korso centrum i en dal med branta sidor. I dalens östra kant finns en vacker lund och på dalslutningarna kan man se spår av det forntida Litorinahavets strandlinje. På den södra sidan av Korso centrum blir vegetationen längs bäcken lundartad och där växer liljekonvalj, näva, vitsippa och svalört. På de mera öppna lundslutningarna växer också rikligt med bland annat harsyra som undervegetation. Ställvis längs bäcken förekommer platser med källor där det växer kabbeleka, svart balsamin och lundranunkel. Längs bäcken växer dessutom häggbuskage, med en undervegetation av lundarv, vitsippa och älgört. Häggbuskagen erbjuder boplatser åt till exempel näktergalen och svarthättan, vilka man kan höra sjunga från slutet av maj till omkring midsommaren.

Korso centralpark som anlagts i den dal där Räckhalsbäcken strömmar genom Korso är också värd ett besök. I parkens bäckfåra har det skapats små vattensamlingar för vattenfåglar. På stränderna går stigar

kantade av björkar, med små broar över Räckhalsbäcken. På det hela taget är parken en unik helhet i Vanda.

Räckhalsbäcken ja Ankkalampi

Bild: Oula Salokannel

45 Räckhalsbäckens meanderslingor

I Räckhalsbäcken finns vackra meanderslingor. De har bildats som en följd av att det strömmande vattnet har inverkat eroderande på lerunderlaget. Bäckfåran slingrar sig i landskapet. På Räckhalsbäckens strandmarker finns lundar, åkrar och ängar. Området mellan Björkby och Korso är den vackraste delen av området.

Under lundskogarnas björkar och granar växer ängsfräken, svalört, hägg och svärdslija. På ängarna växer det lövträd och kirskaål, älgört, vitsippa, viltärt och lungört. Längs bäcken intill Pejasvägen växer dessutom smörbollen som i Vanda är en ganska sällsynt art i vilt tillstånd. Vattenvegetationen i Räckhalsbäcken är också representativ, eftersom bäcken är växtplats för bland annat vattenpest, groppate och andmat.

De vildvuxna buskagen längs bäcken ökar naturens mångfald mitt i den täta bebyggelsen. Under vårvällar kan man höra näktergalen, busksångaren, gräshoppsångaren och andra arter av sångare. I bäcken simmar bisamrättor och vattensorkar. I samband med ban- och gatuarbetena har bäckens lopp ställvis ändrats. Trots den urbana byggnadsverksamheten försöker man ändå bevara så mycket som möjligt av Räckhalsbäcken i naturtillstånd i enlighet med invånarnas önskemål.

46 Storängen i Gladas

Här lönar det sig att göra en liten avstickare från cykelguidens huvudled för att ta en titt på den fjärilsäng som finns i Storängen. Under den nuvarande kraftlinjen har det i tiderna legat en gammal äng, som också har gett området dess namn, Storängen. I början av 2000-talet har skötsel- och iståndsättningsåtgärder vidtagits på området. Syftet med åtgärderna

Sotmätare

har varit att skapa bättre tillväxtmöjligheter för de växter som olika dagfjärilslarver livnär sig på och att öka öppenheten i området, vilket återförbättrar levnadsförhållandena för de fjärilsarter som trivs i området. Dylika ersättande livsmiljöer som Storängen är viktiga utbredningsområden för många växt- och djurarter som lever mitt i en allt tätare stadsstruktur.

På Storängen växer ett stort antal växter som dagfjärilarna och deras larver är beroende av, till exempel skogsnäva, smultron, skogsviol och älgört. I området växer också backnejlika som är ganska sällsynt i Vanda. På fuktiga ängsfläckar blommar dessutom smörbollen.

Av de fjärilsarter som förekommer i Storängen kan nämnas till exempel violettkantad guldvinge, boknätfjäril och darrgräsfjäril. I området förekommer också andra dagfjärilsarter som är sällsynta och lokalt hotade i Vanda.

Under varma sommark dagar kan man också få se bivråken, som häckar gömd i grandungen nära intill, kretsa över skogsbrynetn.

47 Ristipuro

Ristipuro är den del av den vackert meanderslingrande Kallbäcksdalen som omges av vägar och bebyggelse. I den norra ändan av området, söder om Simonsbölevägen, är vegetationen längs bäcken lundartad, men den till naturvårdet mest värdefulla delen är den södra ändan av dalen, vid Berggräsvägen. Där ingår stora vackra häggar, gråalar och stora granar i trädbeståndet. I buskikket växer svarta vinbär, druvfläder och hallon. Undervegetationen består av högt gräs och är lundartad, i arbe-

ståndet ingår bland annat brunskära, revranunkel, strandlysing, toppklocka och ängsvädd. Utöver detta växer det ståtliga bestånd av strutbräken på stränderna.

Det lönar sig att följa bäcken ända fram till Vitbäcksvägen. Under försommaren kan fågelkonserten längs bäcken vara en förtjusande upplevelse, då näktergalar, trastar och sångare sjunger för full hals. Vid bäcken trivs också den hotade mindre hackspetten som är beroende av att det finns murkna träd.

Ristipuro

Bild: Jaakko Vähämäki

Bild: Kasper Rajjos

48 Arboretum - vänskapens park

Parken med olika trädarter, arboretum, i Björkhagen har planerats och anlagts av Vanda stad och är en del av Dickursby centralpark. I arboretumet har omkring 150 olika vedartade växtarter planterats, utöver detta finns omkring 20 naturliga arter där. De första trädplantorna planterades på området i samband med ett så kallat vänparksevenemang 1985. Arbetet med att anlägga den egentliga parken med olika trädarter inleddes dock under de första åren av 2000-talet.

I arboretumet kan man uppleva många olika stämningar: dyster granskog, ljus och skir lövskog och torr tallskog berikad med mera ovanliga träd- och buskarter. Besöka gärna arboretumet under olika årstider. Våren och sommaren är en fin tid i parken med stora mängder blommande träd. På hösten åter skapar trädbeståndet som glöder i lysande höstfärger nya stämningar i landskapet. Arboretumet är ett mål som det lönar sig att bekanta sig med också under vintern, eftersom de städse-

gröna växterna är välrepresenterade i parken.

Samtidigt som man bekantar sig med växtbeståndet i parken kan man ta en liten paus mitt i naturen, eftersom arboretumet också har rastplatser och ett picknickbord, där man kan stanna upp och avnjuta sin medhavda välgkost.

Arboretum - vänskapens park

Bild: Jaakko Vähämäki

Andra avgiftsfria friluftskartor, guider och broschyrer som kan vara till hjälp när man planerar cykelturer finns att få på städernas samserviceställen:

- Huvudstadsregionens friluftskarta 2008 (städerna Helsingfors, Esbo, Vanda och Grankulla)
- Virkisty Vantaanjoella 2007 ja Virkisty Keravanjoella 2007 (Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistystenliitto ry ja Uudenmaan Liitto)
- Lähde retkelle pääkaupunkiseudun luontoon, retkikalenteri (utflyktskalender) (städerna Helsingfors, Esbo, Vanda och Grankulla)

Hjälp vid planeringen av cykelturer fås också på internet, t.ex. på följande adresser:

<http://www.vantaa.fi> > Maankäyttö ja ympäristö > Kuntatekniikan keskus > Kehittämissyksikkö > Liikennesuunnittelu > Pyöräily ja jalankulku
<http://www.kaupunkipolut.fi>
<http://kevytliikenne.ytv.fi/>
<http://www.poljin.fi>
<http://www.pyorailensuomessa.fi>

Allemansrätt och skyldigheter

- I allmänhet får man fritt röra sig till fots, på skidor, på cykel eller till häst i områden som är i naturtillstånd eller därmed jämförbara områden, så länge det inte orsakar skada för markägaren. Däremot är rörelsefriheten begränsad på gårdsplaner, åkrar och planteringar. Sommartid får man inte röra sig på odlingar. Att tillfälligt slå läger är i allmänhet också tillåtet, dock inte på allmänna områden eller i den omedelbara närheten av bebyggelse.

- Det är förbjudet att använda andras gårdsplaner som färdväg. I naturskyddsområden är rörelsefriheten ofta begränsad. Det finns områden där rörelsefriheten enbart kan begränsas genom myndighetsbeslut. Förbudstavlorna visar i allmänhet vilken myndighet som utfärdat förbudet, oftast länsstyrelsen eller den regionala miljöcentralen. Förbudstavlorna som invånarna själva satt upp skall ses som önskemål som det i mån av möjlighet är skäl att följa.

- I sådana områden där man har rätt att fritt ströva omkring har man rätt att plocka sådana blommor, vilda bär och svampar som inte är fridlysta.

- Utan tvingande skäl har man inte rätt att göra upp eld på mark som tillhör någon annan. För friluftskök, värmare eller lampor eller andra markisolerade apparater krävs inget tillstånd, eftersom elden då inte anses som öppen eld. Om det föreligger uppenbar risk för skogsbrand, får man inte göra upp eld i skogen eller nära skog, även om man har markägarens tillstånd. Var och en skall efter bästa förmåga övervaka att brandskyddsbestämmelserna efterlevs där som han kan bestämma om detta.

- Att meta och att pilka hör till de avgiftsfria allmänna fiskerättigheterna, dvs. det ingår i allemansrätten. Men man får inte meta eller pilka i lax- eller sikförande forsar eller strömdrag, inte heller annorstädes där det enligt fiskelagstiftningen eller därpå byggande bestämmelser är förbjudet att fiska.

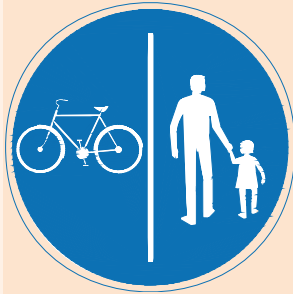
Cykla tryggt!

- På en led för lätt trafik skall man cykla på den högra sidan – köra om till vänster. Fotgängare får välja på vilken sida de går. (Trafikmärke 1.)
- Om cykelbanan och gångbanan skiljs åt med ett sammanhängande streck, skall cyklisten och fotgängaren gå på den sida som trafikmärket anger. (Trafikmärke 2.)
- Det är tillåtet att cykla längs skyddsvägen, då cykelbanan fortsätter på båda sidorna av denna.
- Det är förbjudet att cykla på gångbanan. Barn under 12 år får cykla på gångbanan, men de får inte orsaka oskäligen störningar för fotgängarna. (Trafikmärke 3.)
- En cyklist måste väja för andra fordon när han kommer från cykelvägen ut på körbanan eller in på skyddsvägen, utom när,
 - de andra genom ett vägmärke har väjningsplikt (märke för väjningsplikt eller stopp),
 - en bil svänger tvärs över cyklistens körriktning,
 - annan trafik är på väg ut från en gård, en parkeringsplats, en servicestation eller något annat motsvarande område.

- På körbanan är cyklisten och bilföraren jämställda: man skall väja för den som kommer från höger, om inte trafikmärkena anger någonting annat; den som svänger till vänster skall alltid väja för den mötande trafiken.
- I korsningar mellan cykelvägar är cyklisterna jämställda: väj för den som kommer från höger; den som svänger till vänster skall väja för den mötande cyklisten.
- Väj för personer som stiger på eller av bussar.
- Använd hjälm när du cyklar.
- Visa riktningstecken med handen när du tänker svänga.
- Iaktta en för situationen lämplig hastighet och använd ringklockan vid behov.
- Lär dig trafikreglerna.

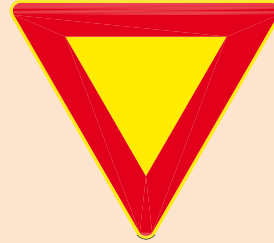
Trafikmärke 1
(Kombinerad cykel-
och gångbana)

Trafikmärke 2
(Cykelbana och
gångbana som löper
parallellt)

Trafikmärke 3
(Gångbana)

Märke för
väjningsplikt

Stopp

Vantaan kaupunki
Vanda stad

